

Handleiding voor het schrijven van de streektaal van Noordwest-Overijssel, Salland en de Oost-Veluwe

Philomène Bloemhoff-de Bruijn

IJsselacademie, 2009

Uitgangspunten

Als basis voor deze spelling is de Nederlandse spelling gekozen. We gaan ervan uit dat iedereen die de streektaal schrijft of leest, vertrouwd is met het woordbeeld in het Nederlands. We schrijven dus bijv. *schrieven* voor ‘schrijven’ en niet *schriemm* of iets dergelijks.

De spelling van de streektaal moet ook eenvoudig zijn: gemakkelijk te lezen en te leren, wat inhoudt dat niet alle uitspraakverschillen in de spelling tot uitdrukking zullen komen. Een voorbeeld: in Kamperveen en op het Kampereiland zegt men *oe:mm* (met een lange *oe*) voor Ned. hoeven, in Kampen *oenv* (met een korte *oe*). We schrijven *oeven*: we geven dus niet aan of de klinker lang of kort is en we zien ervan af om precies aan te geven hoe de tweede lettergreep van dit woord wordt uitgesproken. Als een streektaalspreker dit woord in een tekst tegenkomt en het voor zichzelf uitspreekt, doet hij dat toch wel op zijn eigen manier, en voor ‘buitenstaanders’ is het schriftbeeld onmiddellijk te herkennen, want nagenoeg gelijk aan dat van het Nederlands.

Op zich is het wel jammer dat we aan een *oe* en ook aan een *ie* of een *uu* niet kunnen zien of deze klank lang is, zoals dikwijls in *droeve* ‘druif’, *riege* ‘rij’, *zugen* ‘zoeken’ of kort: zoals in *doeme* ‘duim’, *gries* ‘grijs’ en *huus* ‘huis’. Maar een goed bruikbaar spellingsteken voor een lange klinker is niet te vinden. Bovendien zou dat niet in overeenstemming zijn met de reeds bestaande spellingstradities in het Nedersaksische taalgebied: alle gebruiken ze voor zowel korte als lange *oe*, *ie* en *uu* eenvoudig de tekens *oe*, *ie* en *uu*.

Opzet

In de brochure wordt eerst een overzicht gegeven van de schrijfwijze van de klinkers, daarna komen de medeklinkers aan de orde en tot slot wordt nog een aantal andere spellingskwesties besproken, bijv. hoe samentrekkingen met persoonlijke voornaamwoorden, verkleinwoorden en samengestelde werkwoorden worden geschreven.

N.B. De voorbeeldwoorden zijn gekozen uit verschillende Overijsselse dialecten. Het zal dus dikwijls voorkomen dat iemand die dit overzicht leest, een woord anders uitspreekt. Om met name van de klinkers duidelijk te maken welke klanken ermee bedoeld worden, geven we in het klinkeroverzicht daarom ook steeds voorbeeldwoorden uit het Nederlands (en in een enkel geval uit het Engels en Duits).

De klinkers

Eerst wordt het schriftteken genoemd, daarna wordt omschreven welke klank ermee wordt aangeduid.

- aa* lange *a*-klank in gesloten lettergreep, als in Ned. *laat*, bijv. in *twaaft*.
- a* 1) korte *a* als in Ned. *kat*, of
2) *aa*-klank in open lettergreep, bijv. in *dale* ‘omlaag’, *haze* ‘haas’, *ja* ‘ja’.
- ä* lange *ä*-klank in gesloten lettergreep die in het Nederlands niet voorkomt en ‘tussen *aa* en *èè* in ligt’, bijv. in *äard* ‘aard’ en *määl* ‘meel’. Deze klank komt ten noorden van Zwartsluis niet voor; wèl in Vollenhove.
- ä* 1) een korte klank die in het Nederlands niet voorkomt, maar ‘tussen *a* en *e* in ligt’ en klinkt als de *a* in Eng. *cat*. Bijv. in *kämpie(n)* ‘kleine akker’ en *därtiene* ‘dertien’. Deze klank komt ten noorden van Zwartsluis niet voor; wèl in Vollenhove.
2) *ä*-klank in open lettergreep, bijv. in *väke* ‘vaak’, *wäter* ‘water’, *lä* ‘lade’.
- e* 1) korte *e* als in Ned. *pet*, of
2) *ee*-klank in open lettergreep, bijv. in *allene* ‘alleen’, *geten* ‘gieten’, maar niet aan het eind van een woord om verwarring met de ‘stomme *e*’ te voorkomen (dus: *zee* ‘zee’, *tammee* ‘straks’), en om dezelfde reden ook niet voor de verkleinwoorduitgang *-gie(n)* (dus: *sleegie(n)* ‘sleetje’, *reegie(n)* ‘reetje’; de spelling *slegie(n)*, *regie(n)* zou te gemakkelijk leiden tot een uitspraak met de klemtoon op *-gie(n)*).
3) zgn. stomme *e*, in bijv. *mouwe* ‘mouw’, *meleur* ‘malheur’, *edrunken* ‘gedronken’, *es* ‘eens’, *em* ‘hem’, *heurt e*, *löp e* ‘hoort hij, loopt hij’. Zie ook bij *i*, *ij*.
- i* 1) korte klank als in Ned. *wit*, of
2) zgn. stomme *e*, in bijv. *verig* ‘gereed’, *gloeperig* ‘gluiperig, stiekem’, *bujjig* ‘buiig’.
- ee* lange tegenhanger van de *i* van Ned. *wit* (min of meer als in Ned. *beer*), in gesloten lettergreep en ook aan het eind van een woord en voor de verkleinwoorduitgang *-gie(n)*. Voorbeelden: *leeg* ‘laag’, *steen* ‘steen’, *zee* ‘zee’, *tammee* ‘straks’, *reegie(n)* ‘reetje’. Zie ook bij *e* 2).
- èè* lange *e* van Ned. *pet* (als in Ned. *militair*) in gesloten lettergreep, bijv. in *mèense* ‘mens’, *wèen* (ww) ‘zijn’. Voor deze klank schrijft men in het noordelijke deel van de kop van Overijssel een *ae* (z.d.).
- è* *èè*-klank in open lettergreep, bijv. in *lèzen* ‘lezen’, *bède* ‘bed’, *vrè* ‘vrede’. Dit spellingsteken wordt in het noordelijke deel van de kop van Overijssel niet gebruikt: daar schrijft men voor deze klank een *ae* (z.d.).
- ae* dezelfde klank als de *èè*, die in het noordelijke deel van de kop van Overijssel correspondeert met een Nederlandse *aa* en vanwege de herkenbaarheid van het woord daarom zowel in open als gesloten lettergrepen met *ae* wordt geschreven: *et waeter klaetert tegen de glaezen dat et daevert in de Stellingwarver tael*.
- ö* 1) een korte klank die in het Nederlands niet voorkomt, maar wel in het Duits (*Köln*), bijv. in *dös* ‘dorst’, *möppie(n)* ‘koekje’.
2) *öö* in open lettergreep, bijv. in *göte* ‘goot’, *pröties* ‘praatjes’.
- öö* lange *ö*-klank (als in het Nederlandse leenwoord *freule*) in gesloten lettergreep, bijv. in *ströoltie(n)* ‘straaltje’, *löög* ‘leeg’, *jöör* ‘jaar’.
- o* 1) korte *o* als in *dom*, of
2) korte *o* als in *pot*. Wilt u in de spelling het verschil in uitspraak tussen deze *o*’s tot uitdrukking laten komen, dan schrijft u de *o* van *dom* als *ó* en de *o* van *pot* zonder accent, of de *o* van *dom* zonder teken en de *o* van *pot* als *ò*.
3) *oo*-klank in open lettergreep, bijv. in *oge* ‘oog’, *stro* ‘stro’.

- oo* lange tegenhanger van de *o* van *dom* (als in Ned. *boot*, *door*) in gesloten lettergreep, bijv. in *dook* ‘doek’, *rood* ‘rood’. Zie ook bij de *ao*.
- ao* 1) lange tegenhanger van de *o* van *pot* (als in Ned. *rose*; Eng. *all*), zowel in gesloten als in open lettergreep, bijv. in *draod* ‘draad’, *raozen* ‘razen’, *aover* ‘over’.
2) de *oo* van Ned. *door* in gesloten en open lettergrepen. In een aantal streektaalvarianten klinkt de Ned. *aa* voor een *-r* als de *oo* van Ned. *door*. Toch wordt hier vanwege de herkenbaarheid van het woord geen *oo* geschreven maar een *ao*, omdat het overeenkomstige Nederlandse woord een *aa* heeft, bijv. in *baord* ‘baard’, *gaoren* ‘garen’, *vaort* ‘vaart (water)’. Heeft het overeenkomstige Nederlandse woord echter een *oo*, dan wordt in de streektaal voor deze klank ‘gewoon’ een *oo* geschreven, bijv. in *boord* ‘boord’ en *voort* ‘dadelijk’.
- uu* 1) korte klank, als in Ned. *nu*, in gesloten lettergreep, bijv. in *huus* ‘huis’, of
2) lange klank, als in Ned. *vuur*, in gesloten lettergreep, bijv. in *bezuuk* ‘bezoek’.
- u* 1) korte *u* als in Ned. *put*, of
2) lange of korte *uu*-klank in open lettergreep, bijv. in *suker* ‘suiker’, *mure* ‘muur’, *vrollu* ‘vrouwen’.
- eu* lange tegenhanger van de *u* van Ned. *put*, ongeveer als in Ned. *deur*, maar soms ook enigszins neigend naar een tweeklank, zowel in gesloten als open lettergreep, bijv. in *heufd* ‘hoofd’, *zeuken* ‘zoeken’, *meu* ‘vermoeid’.
- oe* 1) korte klank, als in Ned. *voet*, zowel in gesloten als open lettergreep, bijv. in *doem* ‘duim’, *noe* ‘nu’, *sloeke* ‘keel’, of
2) lange klank, als in Ned. *voer*, zowel in gesloten als open lettergreep, bijv. in *voet* ‘voet’, *schoe* ‘schoen’, *droeve* ‘drui’.
- ie* 1) korte klank, als in Ned. *tien*, zowel in gesloten als open lettergreep, bijv. in *gries* ‘grijs’, *sliepen* ‘slijpen’, of
2) lange klank, als in Ned. *bier*, zowel in gesloten als open lettergreep, bijv. in *wiek* ‘week, zacht’, *blieven* ‘blijven’, *riege* ‘rij’.
- i’j* tweeklank die in het Nederlands niet voorkomt: een korte *i* gevolgd door een *j*, bijv. in *bi’j* ‘bij’ (vz), *bi’je* ‘bij’ (zn), *gedi’jen* ‘groeien’, *ädriederi’je* ‘hardrijden op de schaats’, *boerderi’je* ‘boerderij’.
- ei* tweeklank, als in Ned. *rein*, bijv. in *zeisen* ‘zeis’, *weite* ‘tarwe’. Zie ook bij de *ij*.
- ij* 1) dezelfde klank als de *ei*. Wanneer in het Nederlands een *ij* wordt gesproken en geschreven, en men in de streektaal een *ij* zegt, schrijft men in de streektaal ook een *ij*. In de praktijk komt dat slechts in enkele woorden voor, bijv. in *schijtleerze* en *saggerijnig*. De Ned. *ij* correspondeert in de dialecten van Oost-Nederland bijna altijd met een *ie*-klank: Ned. *schrijven* t.o. Oostned. *schrieven*, Ned. *lijken*: Oostned. *lieken*.
2) zgn. stomme *e*, als in *lillijk* ‘lelijk’, *fesoenlijk* ‘fatsoenlijk’.
- ui* tweeklank, als in Ned. *huis*, bijv. in *fluiten*, *trui*.
- ou* tweeklank, als in Ned. *kou*, bijv. in *vrouwe* ‘vrouw’. Zie ook bij de *au*.
- au* tweeklank, niet of nauwelijks te onderscheiden van de *ou*. Waar in het Ned. *au* wordt geschreven, doet men dat in de streektaal ook: *blauw*, *flauw*.

Aanvullende opmerkingen:

Een *aa*, *ää*, *ee*, *oo*, *öö* en *uu* wordt in open lettergreep, net als in het Nederlands, met een enkel teken geschreven. Daarom moet na een korte *a*, *ä*, *e*, *o*, *ö* en *u* een dubbele medeklinker worden geschreven voor een volgende klinker: *latte*, *kammenet*, *denne*, *moffe*, *bukkie(n)* etc.

De *-en* aan het wordeinde wordt omwille van het leesgemak voluit geschreven, ook al wordt deze lettergreep ‘ingeslikt’: *blieven* ‘blijven’ (uitspraak meestal: *blie:mm*, de dubbele punt geeft aan dat de *ie* hier lang is), *egèten* ‘gegeten’, (uitspraak: *egè:tn*), *dwärgen* ‘dwergeren’ (uitspraak: *dwär-ng*), *däken* ‘daken’ (uitspraak: *dä:kng*).

Wanneer een werkwoord bestaat uit één lettergreep, terwijl het overeenkomstige Nederlandse woord er twee telt, wordt zo’n werkwoord in de streektaal toch slechts met één lettergreep geschreven. Voorbeelden: *wèèn* ‘wezen, zijn’, *trèèn* ‘treden’, *braon* ‘braden’.

Uitzonderingen hierop vormen woorden als *lieën* ‘lijden’ en *bieën* ‘bieden’ die in sommige dialecten weliswaar éénlettergrepig zijn (uitspraak: *lie:n*, *bie:n*, met genasaleerde *ie* en nauwelijks hoorbare *n*), maar waarvan de eenlettergrepige spelling te weinig recht doet aan de uitspraak. De spelling *lien* en *bien* leidt onvermijdelijk tot een uitspraak met een korte *ie*.

De medeklinkers

Ook de spelling van de medeklinkers sluit zoveel mogelijk aan bij die van het Nederlands. Dat wil bijvoorbeeld zeggen dat wanneer aan het wordeinde in het Nederlands een *d* wordt geschreven, dat in de streektaal ook gebeurt: *hond*, *eveuld* ‘gevoeld’, *deed*.

Daarnaast moet recht gedaan worden aan de uitspraak in de streektaal. In bepaalde dialecten komt de *h* niet voor (in Kampen, Ommen en Vollenhove bijvoorbeeld) en wordt daar dus ook niet geschreven: *’n ond in ’n okke* ‘een hond in een hok’. In Kampen en Vollenhove komen de medeklinkercombinaties *sch* en *schr* ook niet voor, men zegt daar *sk* en *skr*, en schrijft dat ook: *skaop* ‘schaap’, *skrik* ‘schrik’.

De medeklinkers in alfabetische volgorde:

b in *bone* ‘boon’, *tobben* ‘tobben’, *eb ie* ‘heb je’.

c dit letterteken wordt gebruikt in leenwoorden die in het Nederlands ook een *c* hebben, behalve in woorden waarvan de uitspraak min of meer aan de streektaal is aangepast: *computer*, *principe*, *citroen*, *creatuur*, *peceel* ‘perceel’, maar: *kemies* ‘commies’, *fedusie* ‘fiducie, vertrouwen’.

ch in *wichter* ‘kinderen’, *schere* ‘schaar’, *kachel* ‘kachel’, *moch* ‘mocht’, *siecherei* ‘cichorei’, *chloor* ‘chloor’.

Niet in de verkleinwoorduitgang *-(e)gie(n)*: *ni’jgie(n)* ‘nieuwdje’, *wängegie(n)* ‘wangetje’ etc.

d in *dinses* ‘dinsdags’, *doedel* ‘sufferd’, *todde* ‘vod, lap’, *sieraod* ‘sieraad’, *evraogd* ‘gevraagd’.

Heeft een woord in het Nederlands een *d*, maar wordt in het dialectwoord de *d* **helemaal niet** gehoord, dan wordt hij ook niet geschreven, bijv. in *aolen* of *ollen* ‘houden’, *(h)uus-ollige* ‘huishouding’, *opvaolen* of *opvollen* ‘opvouwen’, *braon* ‘braden’, *bieën* ‘bieden’, *aorig* ‘aardig’, *vienen* ‘vinden’, *zie/zee/zi’j stunnen/steunen* ‘stonden’, *wie/wi’j dörven* ‘durfden’.

f in *fleer* ‘oorveeg’, *saffraon* ‘saffraan’, *wafel* ‘wafel’, *körf* ‘korf’, *of* ‘of; af’.

g in *grös* ‘gras’, *vlege* ‘vlieg’, *rogge* ‘rogge’, *staodig* ‘gestadig’, *dwärg* ‘dwerg’, *vrouwgie(n)* ‘vrouwdje’, *kedogie(n)* ‘cadeautje’.

- h* in *huus* ‘huis’, *ehad* ‘gehad’.
In een aantal West-Overijsselse dialecten komt de *h* als klank niet voor. Daar wordt hij ook niet geschreven: *Wi’j ebt ’n anen bi’j uus lopen* ‘wij hebben een haan bij huis lopen’. Men schrijft de *h* daar weer wel in bijv. *thee* en *theater*.
- j* in *jajem* ‘jenever’, *sjoekse* ‘dooiende sneeuw’, *rejaal* ‘royaal’, *buje* of *buije* ‘bui’, *iej(e)* ‘jij’, *fuj* ‘foei’, *eraojen* ‘geraden’, *elejen* ‘geleden’.
Ook in Deventerse verkleinwoorden als *kriegertjen* ‘krijgertje’, *veutjen* ‘voetje’.
In de dialecten waar de klinker van bijv. *bliej* ‘blij’, *vriej* ‘vrij’, *spiejen* ‘spuwen’ en het achtervoegsel *-iej(e)* (bijv. in *slikkerieje* ‘snoepgoed’, *slieterieje* ‘slijterij’) uitgesproken wordt met *ie + j*, schrijft men een *j* na de *ie*. Elders klinkt de *iej* in deze positie als de tweeklank *i’j* en schrijft men die ook zo: zie hierboven bij de *i’j*.
N.B. in woorden als *rooien* ‘rooien’, *kraaie* ‘kraai’, *taoi-taoi* ‘taai-taai’, *streuien* ‘strooien’, *eui* ‘hooi’, *koeieneren* ‘koeioneren’, *muui* ‘moe’ wordt wel een *j* gehoord, maar een *i* geschreven, omdat dat in het Nederlands ook gedaan wordt.
- k* in *knien* ‘konijn’, *denken* ‘denken’, *kökken* ‘keuken’, *koeke* ‘koek’, *dak* ‘dak’, *gaank* ‘gang’, *doemelink* ‘duimeling’, *keuninkie(n)* ‘koninkje’.
Ook in Deventerse verkleinwoorden als *bleumken* ‘bloempje’, *häärken* ‘haartje’.
- l* in *luusteren* ‘luisteren’, *lillijk* ‘lelijk’, *vel* ‘vel’.
- m* in *moel* ‘muil’, *plume* ‘pluim’, *brummel* ‘braam(bes)’, *helm* ‘helm’, *lichem* ‘lichaam’.
- n* in *nösselen* ‘nestelen’, *spinne* ‘spin’, *maande* ‘mand’, *baanke* ‘bank’, *braandnettel* ‘brandnetel’, *lanteern* ‘lantaarn’, in een aantal (noordwestelijke) dialecten ook in de verkleinwoorduitgang *-ien*: *kättien* ‘katje’, *snörregien* ‘snorretje’, in andere (meer zuidoostelijke) niet: *kättie*, *snörregie*.
- ng* in *keuning* ‘koning’, *dwingen* ‘dwingen’, *slänggie* (uitgesproken als *släng-gie*) ‘slangetje’.
- p* in *peppel* ‘populier’, *pepier* ‘papier’, *wepse* ‘wesp’, *schaop* ‘schaap’, *riempie* ‘rijmpje’.
- q(qu)* slechts in enkele leenwoorden, zoals *quitte*, *quotum*, *aquarium*.
- r* in *reuren* ‘roeren’, *prèkebreur* ‘praatvaar’, *peerd* ‘paard’.
De *r* wordt niet geschreven wanneer hij **helemaal niet** wordt gehoord, bijv. in *vot* ‘weg’, *kottens* ‘pas geleden, onlangs’, *possie* ‘portie’, *dös* ‘dorst’, *köste* ‘korst’, *stät* ‘staart’, *dwäs* ‘dwars’.
- s* in *sniesel* ‘haksel’, *somtieds* ‘soms’, *glas* ‘glas’.
- sch/sk* al naar gelang de uitspraak: *schoeven* of *schoeven* ‘schuiven’, *beschuut* of *beskuut* ‘beschuit’. *Sk* in *beskwie* ‘biscuit’ en uiteraard in woorden waar het Nederlands ook *sk* heeft: *ski*, *skelster* etc.

- t* in *tute* ‘tuit’, *schöttel* ‘schotel’, *strööltie(n)* ‘straaltje’, *hee/ie/hi’j wärkt* ‘werkt’, *ewärkt* ‘gewerkt’, *stuver* ‘stuiver’, *gasterd* ‘smeerpoets’, *zat* ‘genoeg, zat’.
Net als de *r*, wordt ook de *t* niet geschreven wanneer hij **helemaal niet** wordt gehoord, bijv. in *nichie(n)* ‘nichtje’, *kässie(n)* ‘kastje’, *musse* ‘muts’, *koors(e)(n)* ‘koorts’, *speulplase* ‘speelplaats’ en in sommige dialecten in *wachen* ‘wachten’, *nach* ‘nacht’, *knech* ‘knecht’, *wos* ‘worst’, *voes* ‘vuist’.
- v* in *vieve* ‘vijf’, *droeve* ‘druif’, *wärvel* ‘wervel’, *grovva* ‘grootvader’, *evenpies* ‘eventjes’, *käsövenpien* ‘kerstavond’.
Wanneer een woord begint met een duidelijke *v* of *f*, terwijl in het Nederlands *wr-* zou worden geschreven, schrijft men in de streektaal *vr-*: *vrieven* ‘wrijven’, *vroeten* ‘wroeten’, *vratte* ‘wrat’.
- w* zowel de labiodentale *w* in *wiedwagen* ‘wagenwijd’, *dwärrelen* ‘dwarrelen’, *eigenwies* ‘eigenwijs’ als de bilabiale *w* in *grauw* ‘grauw’, *leeuwerik* ‘leeuwerik’, *now* ‘nu’, *oew* ‘je, uw’ (bez. vnw.): *’t is oew eigen schuld* ‘het is je/uw eigen schuld’.
- z* in *zuken* ‘zoeken’, *zwaor* ‘zwaar’, *neuze* ‘neus’, *bizzen* ‘wild rondlopen van jong vee uit angst voor horzels’, *gaanze* ‘gans’.

Andere spellingskwesties

1. Samentrekkingen met achtergeplaatst persoonlijk voornaamwoord

De persoonlijke voornaamwoorden *ik* ‘ik’, *ie / i’j / iej* ‘jij, u’ en *wi’j / wie* ‘wij’ kunnen in de zin na het werkwoord staan: *kan ik, loop ie, meugen wi’j*. Soms wordt zo’n onbeklemdoond persoonlijk voornaamwoord aan het voorafgaande woord ‘vastgeplakt’. Dat komt vooral voor bij veel gebruikte werkwoorden als *gaon, staon, doen, kunnen, mutten, willen, hebben, wezen* en bij veel gebruikte voegwoorden (*of, hoe, as*) en betrekkelijke voornaamwoorden (*dat, die*): *gaok* ‘ga ik’, *staoj* ‘sta je’, *doew* ‘doen we’, *kank* ‘kan ik’, *muj* ‘moet je’, *wij* ‘wil je’, *ew* ‘hebben we’, *bik* ‘ben ik’, *aw* ‘als we’, *daw* ‘dat we’, *oj* ‘of je’ etc.

Wanneer je zo’n samentrekking wilt schrijven, kun je dat doen zoals in deze voorbeelden: je zegt *gaok*, dus je schrijft *gaok*. Eenvoudig te schrijven, maar niet eenvoudig te lezen: bij *wij* lees je in eerste instantie niet ‘wil ie’, maar ‘wij’ (= ‘we’), bij *bik* zul je in eerste instantie denken aan de stam van het werkwoord *bikken*.

Voor het weergeven van bedoelde samentrekkingen kiezen we daarom voor een verbindingsstreepje. Maar je kunt natuurlijk ook de woorden voluit schrijven, dus: *heb ik, zol iej* in plaats van *he-k, zo-j*.

Enkele zinnen met samentrekkingen:

<i>Ik geleuwe da-k ow kenne</i>	‘dat ik’
<i>Ik wete niet o-k ow kenne</i>	‘of ik’
<i>E-j dat echt niet edaon?</i>	‘heb je’
<i>Dat mu-j echt niet doen</i>	‘moet je’
<i>A-j dat doen wilt</i>	‘als je’
<i>Dat mu-w niet vergeten</i>	‘moeten we’
<i>Dat he-w niet edaon</i>	‘hebben we’

Het achtergeplaatste persoonlijk voornaamwoord ‘hij’ (*hi’j, ie, e*) kan bij het spreken ook aan het voorafgaande woord ‘vastgeplakt’ worden (en dan worden uitgesproken als *ie* of *e*), maar

daarbij verdwijnen er geen medeklinkers of klinkers. Omwille van het woordbeeld is het dan niet nodig een verbindingsstreepje te plaatsen, en dus kan *ie* of *e* gewoon los van het voorgaande woord geschreven worden:

niet: *offe*, *of-e*, maar: *of e* ‘of hij’
niet: *datte*, *dat-e*, maar: *dat e* ‘dat hij’
niet: *heffie*, *hef-ie*, maar: *hef ie* ‘heeft hij’.

2. Lidwoorden

In veel dialecten van onze regio komen dezelfde lidwoorden voor als in het Nederlands: *de*, *het* en *een*, evenals in het Nederlands uitgesproken als: *de*, *ut* en *un*. Daarom kunnen ook in de streektaal de lidwoorden het best zoals in het Nederlands geschreven worden:

de

het, behalve wanneer de *h* in een dialect niet voorkomt: dan schrijft men *et* (en niet: *ut*), vanwege de herkenbaarheid van het woord

een.

De afgekorte vorm kan ook gebruikt worden:

d': alleen voor klinkers, maar niet aan het volgende woord vastschrijven: *d' aandere dag* ‘de volgende dag’

't: *hee hef 't huus verkoch* ‘hij heeft het huis verkocht’

'n: *hee hef 'n mooi huus* ‘hij heeft een mooi huis’

In een aantal Sallandse dialecten komen mannelijke, vrouwelijke en onzijdige bepaalde lidwoorden voor, bijv. in het dialect van Ommen. Deze worden als volgt geschreven.

mannelijk: *'n* (ontstond uit *den*): *'n krieg* ‘de oorlog’, *'n elen aovend* ‘de hele avond’;

vrouwelijk: *de/d'*: *de deure* ‘de deur’, *d' ele wekke* ‘de hele week’;

onzijdig: *(h)et/'t*: *'t peerd* ‘het paard’, *et riepe koren* ‘het rijpe koren’.

3. Woorden op -erd , -end, -eld

Woorden als *dikkerd*, *lieverd* en *kokkerd*, die zowel in het Nederlands als in de verschillende streektalen voorkomen, worden als in het Nederlands met een *-d* op het wordeinde geschreven. Naar het voorbeeld van deze woorden spellen we ook andere, niet precies zo in het Nederlands voorkomende woorden op *-erd* zo, bijv. *doezerd* ‘sufferd’, *graoperd* ‘inhalig persoon’, *drieterd* ‘bangerik’, *gloeperd* ‘stiekemerd’, *kwakerd* ‘kletskaus’, *kikkerd* ‘kikker’, *drukkerd* ‘duw’, *kiekerd* ‘kijker’.

Hetzelfde geldt voor woorden op *-end*: in het Nederlands en in de streektalen komen woorden voor als *gloeiend* (of: *gleuiend* / *gluiend*), *dringend*, *ondeugend*, *verbazend*, *razend* (in streektaal: *raozend*) die we met een *-d* op het wordeinde schrijven.

Naar dit voorbeeld schrijven we ook andere streektaalwoorden op *-end* met een *-d* op het eind, bijv. *allebästend* ‘heel erg’, *gloepend* ‘heel erg’, *nakend* ‘naakt’, *lessend* ‘onlangs’.

Daarnaast komen woorden voor als *dubbeld* ‘dubbel’, *enkeld* ‘soms; enkel’, *alleend* ‘alleen’, die voor het gemak ook met een *-d* worden geschreven.

4. De achtervoegsels -ige, -iger, -ig, -lijk

-ige (uitgesproken als *uggu*, geschreven als *ige*) correspondeert met het Nederlandse achtervoegsel *-ing*. Vooral bij oudere streektaalsprekers wordt het achtervoegsel *-ige* nog gehoord, bijv. in *vergarige* ‘vergadering’, *bedienige* ‘kerkelijk avondmaal’, *belastige* ‘belasting’, *verienige* ‘vereniging’. Veel jongeren gebruiken thans *-ing* in plaats van *-ige*.

-iger (uitgesproken als: *uggur*, geschreven als *iger*) wordt gebruikt voor afleidingen van sommige plaatsnamen: *Blokzieliger vissers*, *de Blokzieligers* (uit Blokzijl), *IJ ef een Gällemuniger* (Genemuider) *vrouwe*, *de Gällemunigers*, *'t Is een Iesselmuniger* (IJsselmuidenaar), *'t Is een Sluziger* (Zwartsluizenaar).

-(er)ig (uitgesproken als: (*urr*)*ug*, geschreven als (*er*)*ig*) komt ook in het Nederlands voor: *aardig*, *nuttig*, *levendig*, *knapperig*, *winderig*. In de streektaal: *aorig* 'aardig', *vleizig* 'vlezig', *kolderig* 'kouwelijk', *pikkerig* 'kleverig', *podderig* of *poddig* 'er slecht uitziend', *pofferig* 'dik, opgeblazen', *doezelig* 'duizelig'.

-lijk (uitgesproken als *luk*, geschreven als *lijk*) komt ook in het Nederlands voor: *kinderlijk*, *vrouwelijk*, *fatsoenlijk*. In de streektaal: *begrotelijk* 'jammer, aan het hart gaand', *kwaolijk* 'kwalijk', *lillijk* 'lelijk', *andoenlijk* 'aandoenlijk', *riekelijk* 'rijkelijk'.

5. Verkleinwoorden

Bij de spelling van de verkleinwoorden moet goed rekening worden gehouden met het principe dat een *aa*, *ää*, *oo*, *öö* en *uu* in open lettergreep, net als in het Nederlands, met een enkel teken wordt geschreven. Dus niet *bootie(n)* 'bootje', maar: *botie(n)*, niet *huusie(n)* of *uusie(n)* maar: *husie(n)* of *usie(n)*. Een *ee* in open lettergreep wordt in principe ook met een enkel teken geschreven, maar niet voor de verkleinwoorduitgang *-gie(n)* (zie hieronder).

De *-n* staat in de hier gegeven en nog te geven voorbeelden steeds tussen haakjes: waar men de *-n* uitspreekt (in de meer noordwestelijke dialecten van Overijssel) schrijft men die ook, waar men hem niet uitspreekt (meer zuidoostelijk) schrijft men hem ook niet!

In de meeste dialecten van onze regio komen de volgende verkleinwoorduitgangen voor:

-ie(n), *-tie(n)*, *-gie(n)*, *-egie(n)*, *-pie(n)* en *-kie(n)*.

Een aantal voorbeelden met elk van deze uitgangen (met daarachter, de uitleg van de schrijfwijze):

-ie(n)

<i>gezichte</i> 'gezicht'	<i>gezichie(n)</i> (de <i>t</i> valt weg bij aanhechting van <i>-ie(n)</i>)
<i>koeke</i> 'koek'	<i>kukie(n)</i> (<i>uu</i> in open lettergreep met enkel teken)
<i>dak</i> 'dak'	<i>dakkie(n)</i> (korte <i>a</i> , dus verdubbeling van de <i>k</i>)
<i>(h)and</i> 'hand'	<i>(h)äntie(n)</i> (<i>d</i> wordt stemloos, dus <i>t</i> ; N.B. dit woord wordt niet gespeld als <i>(h)ändtie(n)</i> , omdat de verkleinwoorduitgang niet <i>-tie(n)</i> , maar <i>-ie(n)</i> is!)
<i>böd</i> 'bord'	<i>böttie(n)</i> (<i>d</i> wordt stemloos, dus <i>t</i> , korte <i>ö</i> , dus medeklinkerverdubbeling)
<i>spelde</i> 'speld'	<i>speltie(n)</i> (<i>d</i> wordt stemloos, dus <i>t</i>)
<i>droeve</i> 'druif'	<i>drufie(n)</i> (<i>v</i> wordt stemloos, dus <i>f</i> , <i>uu</i> in open lettergreep met enkel teken)

-tie(n)

<i>been</i> 'been'	<i>beentie(n)</i>
<i>maone</i> 'maan'	<i>mööntie(n)</i>
<i>wiezer</i> 'wijzer'	<i>wiezertie(n)</i>
<i>keuken</i> 'keuken'	<i>keukentie(n)</i>

-gie(n)

<i>ree</i> ‘ree’	<i>reegie(n)</i> (<i>ee</i> in open lettergreep blijft hier <i>ee</i> , om verwarring met de ‘stomme <i>e</i> ’ te voorkomen)
<i>draod</i> ‘draad’	<i>drögie(n)</i> (<i>öö</i> in open lettergreep met enkel teken, de <i>d</i> valt weg bij aanhechting van <i>-gie(n)</i>)
<i>kouwe</i> ‘kooi’	<i>kouwgie(n)</i>
<i>wange</i> ‘wang’	<i>wänggie(n)</i> (dubbele <i>g</i> omdat <i>-gie(n)</i> achter <i>wang</i> aangehecht wordt, en <i>-gie(n)</i> ook duidelijk als zodanig wordt gehoord)

-egie(n)

<i>lam</i> ‘lam’	<i>lämmegie(n)</i>
<i>rekkening</i> ‘rekening’	<i>rekkeningegie(n)</i>
<i>snorre</i> ‘snor’	<i>snörregie(n)</i>
<i>bède</i> ‘bed’	<i>bèdegie(n)</i>

-pie(n)

<i>doeme</i> ‘duim’	<i>duumpie(n)</i>
<i>plume</i> ‘pluim’	<i>pluumpie(n)</i>
<i>bessem</i> ‘bezem’	<i>bessem pie(n)</i>
<i>aovend</i> ‘avond’	<i>aovenpie(n)</i> (in <i>aovend</i> hoor je aan het eind <i>-mt</i> , die je niet schrijft omdat de spelling zoveel mogelijk aansluit bij die van het Nederlandse woord <i>avond</i> ; bij aanhechting van <i>-pie(n)</i> valt de <i>-t</i> weg)

Vgl. ook:

<i>even</i> ‘even’	<i>evenpies</i> ‘eventjes’ (<i>even</i> wordt uitgesproken als <i>eem-m</i> , met een <i>-m</i> aan het eind, die je vanwege het woordbeeld niet schrijft; na een <i>-m</i> volgt aanhechting van de verkleinwoorduitgang <i>-pies</i>)
--------------------	---

-kie(n)

<i>keuning</i> ‘koning’	<i>keuninkie(n)</i> (met <i>nk</i> , zoals in het Nederlands)
<i>penning</i> ‘penning’	<i>penninkie(n)</i>

In Deventer komt de verkleinwoorduitgang *-ie(n)* niet voor, maar *-ken* of *-sken*, naast *-jen* of *-tjen*. Na woorden die op *-d* of *-t* eindigen wordt altijd *-jen* aangehecht. Enkele voorbeelden:

<i>hond</i> ‘hond’	<i>hundjen</i>
<i>voot</i> ‘voet’	<i>vootjen</i>
<i>piepe</i> ‘pijp’	<i>piepken</i>
<i>deuze</i> ‘doos’	<i>deusken</i>
<i>höör</i> ‘haar’	<i>höörken</i>
<i>jörk</i> ‘jurk’	<i>jörksken</i>
<i>zonne</i> ‘zon’	<i>zunneken</i>

6. Meervouden

De spelling van de meervouden van zelfstandige naamwoorden hoeft weinig problemen op te leveren. De meervouden op *-en* worden omwille van het leesgemak voluit geschreven:

<i>knien</i> ‘konijn’	<i>knienen</i>
<i>rugge</i> ‘rug’	<i>ruggen</i>
<i>lief</i> ‘lijf’	<i>lieven</i> (de <i>f</i> wordt stemhebbend, dus <i>v</i>)
<i>kruus</i> ‘kruis’	<i>kruzen</i> (de <i>s</i> wordt stemhebbend, dus <i>z</i>)

Wanneer na woorden die eindigen op een klinker, de meervoudsuitgang *-en* wordt aangehecht, wordt dikwijls een overgangsklank ingevoegd. Die wordt zoveel mogelijk zoals in het Nederlands geschreven:

<i>slee</i> ‘slee’	<i>sleden</i> (overgangsklank <i>d</i>)
<i>tree</i> ‘tree’	<i>treden</i> (overgangsklank <i>d</i>)
<i>zee</i> ‘zee’	<i>zeeën</i> (overgangsklank <i>j</i>)
<i>vlo</i> ‘vlo’	<i>vlooiën</i> (overgangsklank <i>j</i>)

In bijv. Salland komen (nog) meervouden op *-e* of *-ne* voor:

<i>dief</i> ‘dief’	<i>dieve</i>
<i>rok</i> ‘rok’	<i>rökke</i>
<i>woord</i> ‘woord’	<i>weurde</i>
<i>knie</i> ‘knie’	<i>kniene</i> (mv op <i>-ne</i>), of:
<i>knee</i> ‘knie’	<i>knene</i> (<i>ee</i> in open lettergreep met enkel teken)
<i>schoe</i> ‘schoen’	<i>schoene</i> (mv op <i>-ne</i>), of:
<i>scho</i> ‘schoen’	<i>schone</i> (<i>oo</i> in open lettergreep met enkel teken)

7. Werkwoordsvormen

De derde persoon enkelvoud (‘hij’/‘zij’/‘het’) heeft bij zwakke werkwoorden in de tegenwoordige tijd een *-t*, bijv. in

<i>numen</i> ‘noemen’	<i>ie/i’j</i> ‘hij’ <i>nuumt</i>
<i>wärken</i> ‘werken’	<i>ie/i’j</i> <i>wärkt</i>
<i>schudden</i> ‘schudden’	<i>ie/i’j</i> <i>schudt</i>

Dat geldt echter niet voor veel onregelmatige en sterke werkwoorden. Wanneer klinkerwisseling in de derde persoon enkelvoud optreedt, en dat is het geval bij de meeste sterke en een aantal onregelmatige werkwoorden, komt er *geen -t* achter de stam:

<i>griepen</i> ‘grijpen’	<i>ie/i’j</i> <i>grep</i>
<i>kroepen</i> ‘kruipen’	<i>ie/i’j</i> <i>kröp</i>
<i>praoten</i> ‘praten’	<i>ie/i’j</i> <i>pröt</i>
<i>braoden</i> ‘braden’	<i>ie/i’j</i> <i>bröd</i>

N.B. *ie/i’j* *bröd* schrijf je dus niet met een *-t* erachter, zoals in het Nederlands: hij braadt!
En dit geldt ook voor:

lieden ‘lijden’(of: *lieën*, wanneer de *d* is weggefallen, of: *liejen*, wanneer een *j* is ingevoegd) - *ie/i’j* *lid*, of: *led* (al naar gelang de uitspraak)
snieden ‘snijden’(of: *snieën* / *sniejen*) - *ie/i’j* *snid*, of: *sned* (id.)
rieden ‘rijden’(of: *rieën* / *riejen*) - *ie/i’j* *rid*, of: *red* (id.)

Dikwijls wordt in deze gevallen een *-t* of zelfs *-dt* in plaats van een *-d* gespeld, wat in feite onjuist is: de *-d* van *lid*, *snid* etc. hoort bij de stam, en daar komt - zoals hierboven is uitgelegd - geen *-t* achter, en ook geen *-t* voor in de plaats..

De verleden tijd van de zwakke werkwoorden wordt gevormd door aanhechting van *-te(n)* of *-de(n)*, althans in een aantal noordwestelijke dialecten, waaronder dat van Vollenhove:

ik eurde ‘ik hoorde’
ie eurden
i’j eurde
wi’j, ie, ze eurden

ik wärkte ‘ik werkte’
ie wärkten
i’j wärkte
wi’j, ie, ze wärkten

In veel zuidelijker en oostelijker in de provincie gesproken dialecten gaat de verleden tijd van zwakke werkwoorden altijd op *-en* uit, zonder dat een *-d* of *-t* vóór die *-en* gehoord wordt. Wanneer zo’n *-d* of *-t* **helemaal niet** gehoord wordt, wordt hij ook niet geschreven.

ik (h)euren ‘ik hoorde’
ie, hee/ie, wie/wi’j, ule/ielu/jullie, zie (h)euren ‘jij, hij etc. hoorde(n)’

ik wärken ‘ik werkte’
ie, hee/ie, wie/wi’j, ule/ielu/jullie, zie wärken ‘jij, hij etc. werkte(n)’.

De deelwoorden schrijft men aan het eind als in het Nederlands:

wi’j ebben/wi’j ebt efietsst, edaanst, espeuld, emeid, elopen, ezwieten ‘wij hebben gefietsst, gedanst, gespeeld, gemaaid, gelopen, gezweten’.

Wanneer de stam van het werkwoord met een klinker begint, wat vooral veel voorkomt in de dialecten waar men de *h* niet hoort, schrijft men een verbindingsstreepje na het voorvoegsel *e-*: *e-ad* ‘gehad’, *e-eurd* ‘gehoord’, *e-aald* ‘gehaald’, *e-aolen* ‘gehouden’.

De werkwoorden die zijn samengesteld met een voorzetsel of bijwoord, spelt men zoveel mogelijk aaneen, maar wanneer men vermoedt dat het lezen van deze woorden problemen kan opleveren, en dat is bij de verleden deelwoorden nogal eens het geval, zet men een verbindingsstreepje:

uutepakt, of: *uut-epakt* ‘uitgepakt’
mee-egaon ‘meegegaan’
in-epakt ‘ingepakt’
of-epakt ‘afgepakt’
veuredaon, of: *veur-edaon* ‘voorgedaan’
op-edrunken ‘opgedronken’
an-ebraand ‘aangebrand’

vastezetten ‘vastzetten’ - *vaste-ezet* ‘vastgezet’ wordt uitgesproken en kan worden geschreven als *vastezet*

dalekommen ‘neerkomen’ - *dale-ekommen* ‘neergekomen’ wordt uitgesproken en kan worden geschreven als *dalekommen*

teruggekomen ‘terugkomen’ - *terugge-ekommen* ‘teruggekomen’ wordt uitgesproken en kan worden geschreven als *teruggekomen*

dichtdoen ‘dichtdoen’ - *dichte-edaon* ‘dichtgedaan’ wordt uitgesproken en kan worden geschreven als *dichtedaon*

De hulpwerkwoorden ‘hebben’ en ‘zijn’ zijn in de streektaal niet eenvoudig te spellen.

‘Hebben’ spreekt men uit als *heb-m* of *hem-m* (dikwijls zonder *h*), maar men schrijft *hebben* of: *ebben*. ‘Zijn’ spreekt men uit als *weezn*, *wee^dn* (d.w.z. met een zwakke *d* voor de *-n*), *wee-n* of *ween* (dikwijls met een èè-klank). De spelling van dit woord is afhankelijk van de uitspraak:

wezen/wèzen (wanneer men *weezn*, *wee^dn* of *wee-n* zegt, of een van deze varianten met een èè-klank), of: *ween/wèèn* (wanneer men duidelijk maar één lettergreep zegt).

Hier volgt de hele vervoeging van ‘hebben’ en ‘zijn’ uit het dialect van Vollenhove (de schrijfwijze voor andere dialecten kan daaruit gemakkelijk worden afgeleid):

ebben ‘hebben’ teg. tijd:

ik ebbe, eb
ie ebben
i’j ef
wi’j ebben
ie ebben
ze ebben

verleden tijd:

ik ade (in Vollenhove met een *aa*)
ie aden
i’j ad
wi’j aden,
ie aden
ze aden

verleden deelwoord: *e-ad* ‘gehad’

wezen ‘zijn’ teg. tijd:

ik bin
ie binnen
i’j is
wi’j binnen
ie binnen
ze binnen

verleden tijd:

ik wäre
ie wären
i’j was
wi’j wären
ie wären
ze wären

verleden deelwoord: *ewest* ‘geweest’

8. Persoonlijke voornaamwoorden

Hoe men de persoonlijke voornaamwoorden (ik, jij, u, hij, wij, jullie, zij) schrijft, is op te maken uit de voorbeelden in de paragraaf over de werkwoordsvormen, hierboven. Op een paar kwesties willen we hier nog even ingaan.

a) de vorm van de persoonlijke voornaamwoorden wanneer deze geen onderwerp in de zin zijn, maar voorwerp. Enkele voorbeelden uit het dialect van Vollenhove:

I’j plög mi’j, oe, eur, em, oons, oe, eur ‘hij plaagt mij, jou/u, haar, hem, ons, jullie, hen’

en uit het dialect van Ommen:

Ie pröt niet meer met mie/mi’j, oe/ow, eur/äär, em, oons, owlu /ow, eer/ze ‘hij praat niet meer met mij, jou/u, haar, hem, ons, jullie, hen’

b) wanneer de persoonlijke voornaamwoorden *ik* en *ie* met nadruk worden gebruikt, wordt een *-e* aangehecht. Net als in het Nederlands schrijven we dan: *ikke*, en bij *ie + e: ieje*. Bijv.: *Dat was zie niet, mää dat was ikke! Dat doe ik niet, dat doe ieje!*

9. Bezittelijke voornaamwoorden

De bezittelijke voornaamwoorden leveren wat de schrijfwijze betreft, geen problemen op. Alleen: het bezittelijke voornaamwoord *oew* ‘jouw, uw’, wordt met een *w* geschreven, in tegenstelling tot het persoonlijke voornaamwoord *oe*:

’t Is oew eigen schuld ‘het is jouw/uw eigen schuld’
Kan ik oe èven sprèken? ‘Kan ik jou/u even spreken?’

10. De bijwoorden ‘er’ en ‘eens’

Het woordje ‘er’ klinkt vaak als *der* of *ter*. Het kan als *der* of *d’r* gespeld worden:

Der (d’r) mos der (d’r) iene mit ‘er moest er eentje mee’.

Het bijwoord ‘eens’ wordt dikwijls uitgesproken als *ies* of *es*, en kan ook zo geschreven worden:

Ik kwam wel es te late ‘ik kwam wel eens te laat’
Laot mi’j dat ies proberen ‘laat mij dat eens proberen’.

11. Vreemde woorden

Woorden die ontleend zijn aan andere talen worden gespeld als in het Nederlands wanneer men ze nog als vreemde woorden beschouwt. Veel leenwoorden komen echter al heel lang in de streektalen voor, en zijn in hun uitspraak ook aan de streektalen aangepast. Dan spelt men ze meer volgens de uitspraak.

Woorden als *computer*, *principe*, *chef*, *commissaris*, *directeur* spellen we als in het Nederlands, in tegenstelling tot *fedusie* ‘fiducie, vertrouwen’, *vekaansie* ‘vakantie’, *Sunterklaos* ‘Sinterklaas’, *nöttemuskaot* ‘nootmuskaat’, *pärmetaosie* ‘familie’, *pottefulie* ‘portefeuille’, *perfester* ‘professor’, *voeräzie* ‘foerage’, *begäzie* ‘bagage’, *riejaal* ‘royaal’, *plietsie* ‘politie’.